

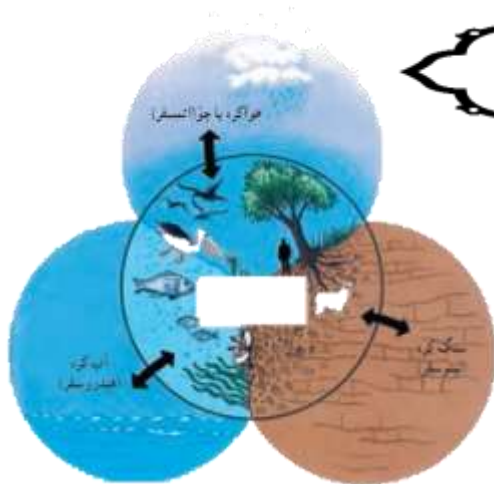
مطالعات اجتماعی پایه می نهم

درس ۳ (چهره زمین)

حمیرا صادقی

دبیر مطالعات اجتماعی استان کرمان

درسنامه درس ۳

چهار محیط تشکیل دهنده سیاره زمین:

زیست کره (بیوسفر)

سه محیط سنگ کره، آب کره و هوا کره، با هم سیاره زمین را برای زندگی انسان و دیگر موجودات زنده مناسب می سازند، که به آن زیست کره (بیوسفر) می گویند.

هوا کره (اتمسفر)

هوا کره یا جو (اتمسفر) نیز شامل گازهایی است که دور تا دور کره زمین را فرا گرفته اند.

آب کره (هیدروسفر)

آب کره (هیدروسفر) شامل اقیانوس ها و دریاها، دریاچه ها، رودها و بقیه آب های سطحی، آب های زیرزمینی، یخچال ها و نزولات جوی است.

سنگ کره (لیتوسفر)

بخش خارجی کره زمین یا پوسته آن که حالت جامد دارد و از سنگ و خاک تشکیل از سایر گازها شده است، سنگ کره (لیتوسفر) نامیده می شود.

خشکی ها:

وسعت خشکی های زمین نسبت به آبها کم است حدود ۲۱ درصد سطح زمین را آب تشکیل می دهد.

ناهمواری ها:

سطح خشکی ها صاف نیست و فلات ها، کوه ها، تپه ها، دشت ها و جلگه ها، پستی ها و بلندی های زیادی در آنها به وجود آورده اند.

جلگه های پهناور جهان در کنار دریاها یا امتداد رودهای بزرگ تشکیل شده اند.

فلات ها سرزمین هایی نسبتاً هموار اما مرتفع اند که از اطراف به سرزمین های کم ارتفاع و پست منتهی می شوند.

فلات تبت بلندترین فلات جهان است.

مقایسه کوه های جوان و کوه های پیر

شکل ناهمواری	شکل قله ها	شیب دامنه ها	شکل دره ها
ناهمواری های جوان	بلند و نوک تیز	شیب تند	تنگ به شکل V
ناهمواری های پیر	گنبدی شکل	شیب ملایم	باز به شکل U

ناهمواری های جهان طی میلیون ها سال پدید آمده و در طول زمان تغییر شکل داده اند.

عوامل طبیعی

عوامل انسانی

به طور کلی، دو دسته از عوامل، موجب پیدایش و تغییر شکل ناهمواری ها شده اند:

دلایل تغییر شکل ناهمواری ها توسط انسان در طول زمان:

انسان همواره برای رفع نیازهای خود و بهره برداری از محیط طبیعی، چهره ناهمواری ها را تغییر داده است.

سؤالات متن درس سوم

۱- سیاره زمین از چند محیط تشکیل شده است؟ نام ببرید.

چهار محیط: سنگ کره (لیتوسفر)، آب کره (هیدروسفر)، هوا کره یا جو (اتمسفر) و زیست کره (بیوسفر)

۲- اصطلاحات زیر را تعریف کنید.

سنگ کره (لیتوسفر): بخش خارجی کره زمین یا پوسته آن که حالت جامد دارد و از سنگ و خاک تشکیل شده است.

آب کره (هیدروسفر): شامل اقیانوسها و دریاها، دریاچه ها، رودها و بقیه آب های سطحی، آب های زیرزمینی، یخچال ها و نزولات جوی است.

هوا کره یا جو (اتمسفر): شامل گازهایی است که دور تا دور کره زمین را فرا گرفته اند.

زیست کره (بیوسفر): سه محیط (سنگ کره، آب کره و هوا کره) با هم سیاره زمین را برای زندگی انسان و دیگر موجودات زنده یعنی زیست کره (بیوسفر) مناسب می سازند.

۳- به قسمت خارجی کره زمین چه می گویند؟

الف) سنگ کره (لیتوسفر) (*) ب) آب کره (هیدروسفر) () ج) هوا کره یا جو (اتمسفر) () د) زیست کره (بیوسفر) ()

۴- به گازهایی اطراف زمین چه می گویند؟

الف) سنگ کره (لیتوسفر) () ب) آب کره (هیدروسفر) () ج) هوا کره یا جو (اتمسفر) (*) د) زیست کره (بیوسفر) ()

۵- زندگی انسان و دیگر موجودات زنده در روی زمین جزء کدامیک از محیط های زیر است؟

الف) سنگ کره (لیتوسفر) () ب) آب کره (هیدروسفر) () ج) هوا کره یا جو (اتمسفر) () د) زیست کره (بیوسفر) (*)

۶- زیست کره برای حیات، به هر یک از سه بخش سنگ کره، آب کره (جو) چه نیازی دارد؟ توضیح دهید. آب رکن اصلی تشکیل زمین و ادامه حیات است، هوا برای تنفس و ادامه زندگی گیاهان و جانوران است سنگ نیز محل رشد گیاهان است.

۷- آیات قرآن کریم را بخوانید و ارتباط آنها را با این درس توضیح دهید. خلقت منظم و پیچیده زمین و جهان آفرینش همه به قدرت و عظمت خداوند دلالت دارد.

۸- وسعت خشکی های زمین نسبت به آب ها .. کم .. است.

۹- حدود ۷۱ درصد سطح زمین را آب تشکیل می دهد. صحیح (*) غلط ()

۱۰- وسعت آب های کدام نیمکره بیشتر است؟ نیمکره جنوبی

۱۱- خشکی های بزرگ زمین را نام ببرید. آسیا، اروپا، آفریقا، آمریکا، استرالیا و اقیانوسیه

۱۲- سطح خشکی ها از چه چیزهایی تشکیل شده است؟ سطح خشکی ها صاف نیست و از تشکیل شده است.

۱۳- منظور از ناهمواری ها چیست؟ به پستی و بلندی های سطح زمین ناهمواری می گویند.

۱۴- جلگه های پهناور در چه جاهایی تشکیل می شود؟ در کنار دریاها یا امتداد رودهای بزرگ

۱۵- برای نشان دادن جلگه ها و دشت هابر روی نقشه از چه رنگی استفاده می شود؟

الف) قهوه ای () ب) سبز (*) ج) زرد () د) قرمز ()

۱۶- برای نشان دادن کدام ناهمواری بر روی نقشه از رنگ زرد و قهوه ای استفاده می شود؟

الف) فلات ها و کوه های بلند (*) ب) جلگه ها () ج) دشت ها () د) دریاها ()

۱۷- فلات چیست؟ سرزمین های نسبتاً هموار اما مرتفع اند که از اطراف به سرزمین های کم ارتفاع و پست منتهی می شوند.

۱۸- بلندترین فلات جهان، فلات ..تبت.. است.

۱۹- کوه های بسیار مرتفع دارای چه ویژگی هایی هستند؟ کوه های بسیار مرتفع جزء ناهمواری های جوان هستند. دامنه این کوه ها شیب تندی دارند و دره های بین آنها تنگ و به شکل است.

۲۰- کوه های کم ارتفاع دارای چه ویژگی هایی هستند؟ در کوه های کم ارتفاع با گذشت زمان و فرسایش، قله ها به شکل گنبدی در آمده اند و شیب دامنه ها ملایم است. این کوه ها دره های باز به شکل دارند.

۲۱- ناهمواری های جوان را با ناهمواری های قدیمی، مقایسه کنید. کوه های بسیار مرتفع جزء ناهمواری های جوان هستند. دامنه این کوهها شیب تندی دارند و دره های بین آنها تنگ و به شکل V است. در کوه های کم ارتفاع با گذشت زمان و فرسایش، قله ها به شکل گنبدی در آمده اند و شیب دامنه ها ملایم است. این کوه ها دره های باز به شکل U دارند.

۲۲- جدولی با دو ستون رسم کنید: الف) کوهستان ها و دامنه آنها ب) جلگه ها و دشت ها. سپس به طور گروهی موارد استفاده و بهره برداری انسان از هر یک را در همان ستون فهرست کنید.

کوهستان ها و دامنه آنها

بهره برداری از معادن - مراکز تفریحی - ساخت سدها

احداث تونل ها- دامپروری و جنگل کاری

جلگه ها و دشت ها

کشاورزی - ساخت روستاها و شهرها - ایجاد باغات

ساخت جاده ها

۲۳- آیا چهره زمین از ابتدا اینگونه بوده است؟ چهره زمین در میلیون ها سال پیش مانند امروز نبوده است. ناهمواری های جهان طی میلیون ها سال پدید آمده و در طول زمان تغییر شکل داده اند.

۲۳۴- عوامل تغییر شکل و پیدایش ناهمواری ها به چند دسته تقسیم می شوند؟ به دو دسته: عوامل طبیعی و عوامل انسانی

۲۵- چرا انسان چهره ناهمواری ها را تغییر می دهد؟ برای رفع نیازهای خود و بهره برداری از محیط طبیعی

۲۶- با توجه به تصاویر صفحه ۲۰ کتاب توضیح دهید که در هر یک، تأثیر فعالیت انسان بر ناهمواری ها و محیط طبیعی چگونه است؟

- برای استفاده از مواد غذایی مثل نمک قسمت های از دریاچه ارومیه را دچار تغییر کرده است.
- از بین بردن کوه ها و دشت ها برای استفاده از منابع معدنی آن.
- جهت استفاده از آب ها و ذخیره سازی به ایجاد سد در کوه ها روی آورده است.
- کوه ها را جهت استفاده برای کشاورزی بصورت پلکانی تراشیده است.
- برای عبور و مرور آسان خود تونل و جاده احداث کرده است.
- با قطع درختان، برای ساختن روستا جنگل ها را از بین برده است.

۲۷- امروزه انسان بیشتر زندگی خود را با ناهمواری های زمین انطباق می دهد یا برعکس، ناهمواری ها را برای مقاصد خود تغییر می دهد یا هر دو؟ هر دو میزان دست کاری و دخالت انسان در محیط های طبیعی نسبت به گذشته بیشتر شده است یا کمتر؟ چرا؟ بیشتر شده است به دلیل: رشد جمعیت، افزایش وسایل نقلیه - داشتن امکانات و ابزارهای پیشرفته - داشتن یک زندگی مرفه و آسان.

پاسخ فعالیت

۱- زیست کره برای حیات، به هر یک از سه بخش سنگ کره، آب کره و هوا کره (جو) چه نیازی دارد؟ توضیح دهید .

سنگ کره : محیطی است برای زندگی موجودات زنده ، ساختن خانه ، شهر و روستا ، کشاورزی و فعالیت های انسان و ... بدون وجود سنگ کره حیات ادامه نمی یابد.

آب کره : آب حیات بخش است بدون آب هیچ گیاهی نمی روید و هیچ موجود زنده ای نمی تواند به حیات خود ادامه دهد. آب حیات بخش تمام موجودات است.

هوا کره: تمام موجودات زنده برای زندگی و حیات به هوا نیاز دارند ، انسان بدون هوا زنده نمی ماند و به طور کلی همه موجودات زنده به هوا نیاز دارند.

و نتیجه این که هر سه محیط در کره زمین باید وجود داشته باشد تا محیطی برای زندگی تمام موجودات به وجود بیاید به نام زیست کره .

۲- آیات قرآن کریم را بخوانید و ارتباط آنها را با این درس توضیح دهید.

آیه ۲۹ سوره شوری به زندگی موجودات زنده بر روی کره زمین اشاره دارد و هم چنین سنگ کره و زمینی که روی آن زندگی می کنیم.

آیه ۲۲ سوره بقره نیز اشاره به سنگ کره و آب کره و هواکره دارد و اینکه خداوند زمین را با محیط های مختلف بستری برای زندگی انسان و همه موجودات زنده قرار داده است.

فعالیت

۳- جدولی با دو ستون رسم کنید : الف) کوهستان ها و دامنه آنها، ب) جلگه ها و دشت ها .

سپس، به طور گروهی موارد استفاده و بهره برداری انسان از هر یک را در همان ستون فهرست کنید.

جلگه ها و دشت ها	کوهستان ها و دامنه آن ها
<ul style="list-style-type: none">کشاورزی و باغداریساختن شهرها و روستاها، خانه ها (مسکن انسان)احداث شبکه راه ها	<ul style="list-style-type: none">استخراج معادنورزش های کوهستانی (کوهنوردی، اسکی، تل کابین) و اوقات فراغتمنابع تأمین آب : چشمه ها و رودهااستفاده از مراتع و چرانیدن گوسفندان در دامنه ها

معادن

دریاچه ارومیه

کنت پلنگانی درج

سد و جاده

خانه های روستای کندوان

تونل و جاده

فعالیت

۴- به تصاویر بالا دقت کنید و توضیح دهید که در هر یک، تأثیر فعالیت انسان بر ناهمواری ها و محیط طبیعی چگونه است .

استفاده بی رویه از آب و ساختن سد بر روی رودهای منتهی به دریاچه ارومیه باعث خشک شده این دریاچه شده است. انسان برای رفع نیازهای خود بی رویه و بدون برنامه ریزی محیط طبیعی را تغییر می دهد با زدن سد ، ساختن جاده ، از

بین بردن درختان برای ساخت جاده و زدن تونل در دل کوه و استخراج معادن و برای زندگی نیز ناهمواری ها را تغییر می دهد.

۵- گفت و گو کنید و دلیل و مثال بیاورید : به نظر شما، امروزه انسان بیشتر زندگی خود را با ناهمواری های زمین انطباق می دهد یا برعکس، ناهمواری ها را برای مقاصد خود تغییر می دهد یا هر دو؟ میزان دست کاری و دخالت انسان در محیط های طبیعی نسبت به گذشته بیشتر شده است یا کمتر؟ چرا؟

امروزه انسان بیشتر ناهمواری ها را تغییر می دهد. میزان استفاده انسان از محیط طبیعی بیشتر از گذشته شده است. انسان ها در گذشته بیشتر برای رفع نیازهای خود از محیط طبیعی استفاده می کردند و تغییرات ناهمواری ها و طبیعت در گذشته بسیار کمتر از امروزه بوده است. امروزه انسان نه تنها برای رفع نیاز بلکه برای سود اقتصادی بیشتر ناهمواری ها را تغییر می دهد و به علت استفاده از تکنولوژی و ماشین آلات صنعتی این تغییرات نیز با سرعت بالایی انجام می شود.